

ÖSTERGÖTLANDS
HEMBYGDSFÖRBUND

Östergötlands Hembygdsblad

Trevlig hembygdshöst!

Skogskänsla i din hembygd

**Hjärtstartare, trombonspel &
dräkthistoria på Höstkonferensen**

Nr 3-2024

ÖSTERGÖTLANDS HEMBYGDSBLAD

Utkommer med fyra nummer per år och ges ut av Östergötlands Hembygdsförbund, till vilket 98 föreningar med över 18 000 medlemmar är anslutna.

Tidningen ges sedan 2016 ut digitalt och får distribueras fritt till alla medlemmar i förbundet. Tidningen finns även för fri nerladdning från förbundets hemsida www.hembygd.se/ostergotland.

Ansvarig utgivare

Rolf Pettersson (förbundsordförande)
Härna Åland, 590 76 Vreta kloster
Tel: 073-346 49 04
E-post: rolf.k.pettersson@telia.com

Utkommer

omkring 15/3, 15/6, 15/9, 15/12

Manusstopp

12/3, 12/6, 12/9, 12/12

Välkommen med textbidrag, foton och annonser!

Materialet skickas (e-postas helst) till kansliet. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera texter och bilder.

Annonspriser

1/1 sida 1200:-
1/2 sida 600:-
1/4 sida 400:-

Östergötlands Hembygdsförbunds Kansli

Vasavägen 3, 582 20 LINKÖPING
Tel: 076-103 11 39
ostergotland@hembygd.se
www.hembygd.se/ostergotland
www.facebook.com/ostergotlandshembygdsforbund

Omslagsbild:

Brunnby slussar, Göta kanal, Vreta kloster.
Foto: Jesper Ström

INNEHÅLL:

Ordföranden har ordet	sid 3
Hbf Vikingarna installerar solpaneler	sid 3
Hjärtstartare, trombonspel och dräkthistoria på Höstkonferensen i Vånga	sid 4-5
100 000 kr till östgötska arkiv	sid 6
Allmänna inforutor	sid 7
Skogskänsla i din hembygd	sid 8-9
Allmänna inforutor	sid 10
Föreningsjubiléer	sid 11

**Hembygdsbladet
önskar en trevlig
höst!**

Ordföranden har ordet

Hösten närmar sig med stormsteg och äppelträden dignar av frukt. Musterierna har fått så mycket att de inte kan ta emot mer. Själv matar jag korna alldeles utanför min tomt med äpplena. Kalvarna kommer rusande så fort de ser mig.

Förbundet brukar ju uppvakta när föreningarna fyller jämt tiotal år. Förra året var det tolv stycken, men i år är det bara två som hittills har firat: Hogstad och Öjebroorten. Båda firade 50 år, där vi kom och gratulerade (se sid. 9). Vår Höstkonferens hölls nyss i lokalen Klippan i Vånga. En förnämligt lokal som kan ta emot 150 personer i stora salen med stor scen och ett trettiotal i det lilla rummet intill. Ett stort tack till föreläsarna, Vånga Hembygdsförening som tog emot oss och inte minst till köket som serverade en mycket god potatis- & purjolökssoppa med focacciabröd med olivolja och rosmarin (se sid 4).

Åter till frågan om medlemsavgiften till förbunden. Vi har flera gånger nämnt att denna kommer att höjas. Nästa år 2025 höjs avgiften till vårt regionala förbund med två kronor. Från sex till åtta kronor. År 2026 höjs avgiften till Riksförbundet med tio kronor. Från 13 till 23. Det innebär att föreningarna behöver betala in 21 kronor för varje medlem 2025 och 31 kronor 2026. Det kan kännas som om *föreningen* blir av med de pengarna, men det är *medlemmens* pengar som betalas in. Medlemmen är därmed medlem både i det regionala förbundet och i riksförbundet. Det som återstår av den av medlemmens inbetalade medlemsavgift är alltså avgiften till den lokala föreningen. Avgifterna har varit oförändrade i tio

år, så höjningarna täcker inte ens inflationen. Var förberdda och tänk på detta inför kommande årsmöten! Många hembygdsföreningar har väldigt låga avgifter jämfört med andra typer av föreningar.

Som medlem i förbunden är man försäkrad vid av föreningen och förbunden arrangerade aktiviteter. Hembygdsförsäkringen erbjuder väldigt fördelaktiga försäkringar för byggnader mm. Det ger också tillgång till Hembygdsportalen, webbseminarier, studiehandledningar STIM-avtal, juridisk hjälp och mycket annat. Den totala medlemsavgiften bidrar också till att stärka och bevara vårt kulturarv och stärka civilsamhället.

Nu till något som vi tror mycket på. Studieförbundet Vuxenskolan Östergötland söker i dagarna bidrag till ett projekt kallat "Nutidshistoria – ett kulturarv" från Allmänna Arvsfonden. Vi, tillsammans med bl.a. Kulturarv Östergötland, Arkivförbundet, Universitetet, Riksarkivet och Sörmlands hembygdsförbund kommer att vara samarbetspartner och rådgivare. Projektet ska samla in och dokumentera berättelser och foton från personer som idag är 65+. Materialet ska sammanställas och tillgängliggöra på olika plattformar. Projektet ska bedrivas i studiecirkelform. Vi hoppas att det ska locka hembygdsföreningarna att delta. Detta är ett utmärkt sätt att få äldre att dela med sig av sin livserfarenhet och träffa andra. För vidare information, kontakta gärna Ola Bixo.

Nu inför vintern stängs många hembygdsgårdar. Tänk på att stänga av vattnet, hälla glykol i avloppen och om ni har känsliga föremål som är kvar, hålla rätt temperatur m.m. Ha även tillsyn regelbundet.

En skön höst tillönskas Er alla!

Rolf Pettersson

För att kunna driva verksamhet året runt i Bottna bygdegård på Vikbolandet har vi energieffektiviserat med solpaneler. Projektet finansieras av HF

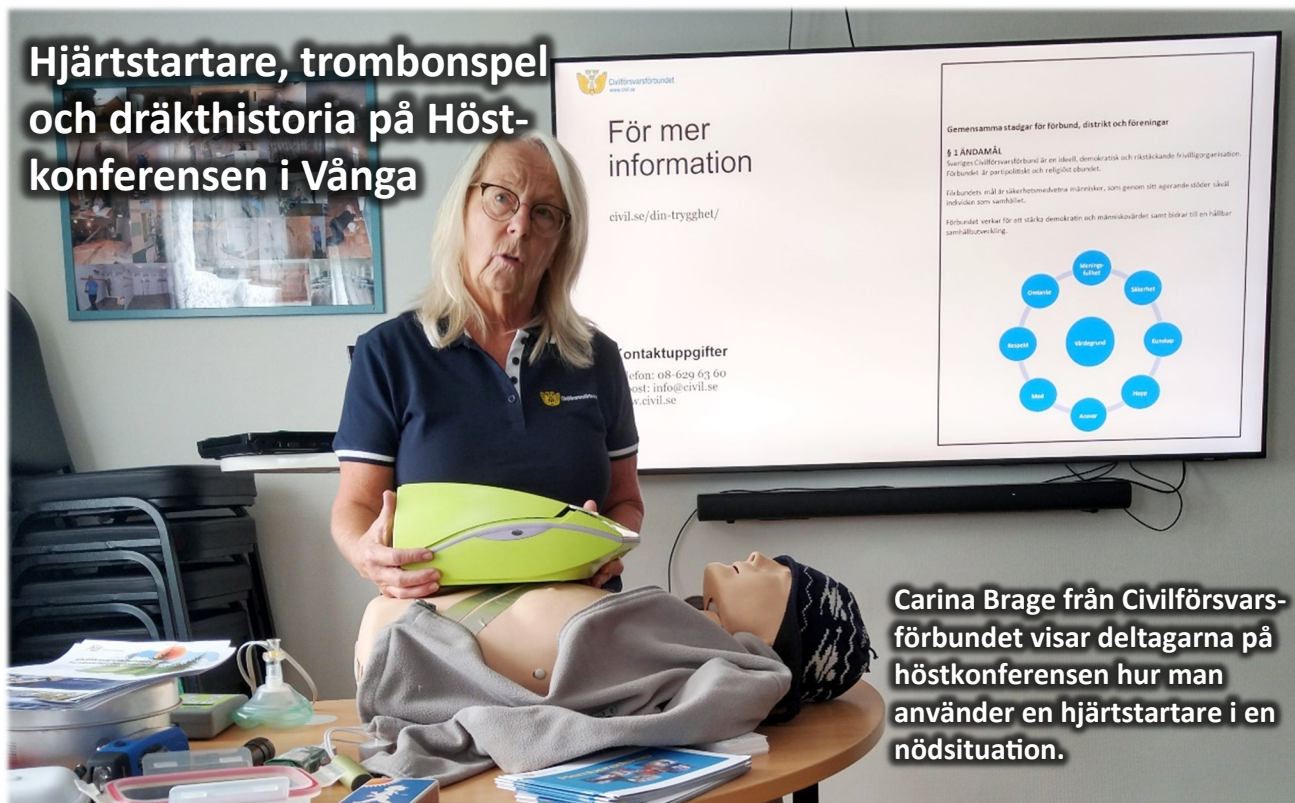
Vikingarna, IK Österviking, Europeiska landsbygdsfonden via Leader Kustlandet, Sparbanksstiftelsen Alfa och Söderköpings kommun.

Panelerna har installerats av Elians Norrköping och är en komplett solcellsanläggning på 14 820W (ca 12 850kWh/år). Den består av 40 paneler á 390W och växelriktare Fronius Symo 12kW. Därmed är Bottna bygdegård en mikroproducent som bidrar till hållbar och decentraliserad elproduktion till gagn för bygden.

Kombinationen fullutrustad bygdegård (kök, samlings-sal och 2 omklädningsrum med duschar och bastu samt WiFi via fiber), kommunens räddningsstation och vattenverk utgör en central samlingspunkt för bygden i kristider!

Text & bild: Roger Malmgren, Hbf Vikingarna

Hjärtstartare, trombonspel och dräkthistoria på Höstkonferensen i Vånga

Carina Brage från Civilförsvarsförbundet visar deltagarna på höstkonferensen hur man använder en hjärtstartare i en nödsituation.

Lördag 28 september hölls hembygdförbundets traditionsenliga höstkonferens. Denna gång stod Vånga Hembygdsgård som värdar, och i bygdegården Klippan hade nära 30 deltagare samlats och försåg sig med värmande förmiddagsfika. Ordförande Britta Andersson hälsade alla välkomna och berättade bland annat om sin egen uppväxt i trakten.

Att det råkade vara nationella beredskapsveckan var inte inplanerat, utan ett perfekt sammanträffande när Carina Brage, instruktör på Civilförsvarsförbundet, härnäst informerade om vikten av hemberedskap i händelse av kriser och längre elavbrott. Vad bör finnas i en så kallad *krislåda*, som nu är en högst aktuell företeelse? Massor - bland annat vevradio, första hjälpenlåda, vatten, ficklampa, spritkök, brandfilt mm. Carina gav även information om kursen Hjärt-lungräddning samt en kort demonstration av en hjärtstartare på en medhavd docka. Kurserna finns givetvis i längre versioner hos Civilförsvarsförbundet, och kan ordnas kostnadsfritt. Se länken <https://civil.se/din-trygghet/>.

Therese Hammarberg är musiker och spelar trombon i brasskvintetten hos [Östgötamusiken](#) i Linköping. Östgötamusiken har 17 st musiker och får flera uppdrag i form av spelningar och konserter för barn, skolor och äldreboenden samt på bygdegårdar. Ett tag innan pandemin, hade man hela 600 spelningar per år; vilket nu mattats märkbart. Man håller också utomhuskonserter i bl.a. Vallaskogen, och välkomnar spelningar på hembygdsgårdar. De ljuva tonerna från Evert Taubes visa "Så skimrande var aldrig havet"

fyllde bygdegården när Therese tog fram sin trombon och även sjöng så att deltagarna fick rysningar.

En lunch bestående av krämig potatis- & purjolöks-soppa med egenbakad focaccia med rosmarin och olivolja fick deltagarna mätta och mer än belåtna mellan föredragen.

Therese Hammarberg bjöd på finstämda toner på trombon.

Näst på tur stod Annelie Tollerå. Hon har arbetat med folkdräkter i 10 års tid. Som kommunikatör i Svenska kyrkan har hon i projektet *Högtidens nyanser* gestaltat kyrkoårets högtider och de stora livshändelserna, som förr var en del av människors vardag på ett annat sätt än idag. För sitt arbete har hon mottagit biskop Martin Lönnebos kulturstipendium. Folkdräkten har många namn och kallas även hembygdsträkt, sockendräkt, nationaldräkt och allmogedräkt. Annelie har primärt forskat i de norra delarna av Östergötland, och då främst riktat in sig på kvinnodräkter.

Högtidsdräkter skiljer sig naturligt ganska tydligt från vardagsdräkter, och det finns även en klar skillnad i stil i dräktområdena i de södra och norra delarna av länet. Köpetyg var dyrt för allmogen, men det var en dåtida nödvändig investering för att kunna vara visa sig i kyrkan på söndagarna. Exempelvis - vad som idag kallas näsduk, var inte en sådan förr i tiden, utan namnet på en mångfärgad duk om halsen.

Arne Hultqvist från Vånga Hbf hade sista ordet när han berättade om föreningens verksamhet, och i synnerhet det så kallade "Gubbdagiset" som sedan slutet av 90-talet blivit en viktig hörnsten i verksamheten. Från att vara fyra "gubbar" från början, är man idag ett 30-tal medlemmar som träffas

varje onsdagsförmiddag och numera bedriver hembygdsforskning som resulterat i en dokumentation av Vångas historia under hela 1900-talet.

Dagen avslutades med en guddad visning av Vånga hembygdsgård, belägen en kort biltur ner från bygdegården. Ett rejält lokalt regnoväder drog in över Vångatrakten, vilket fick de kvarvarande deltagarna att under paraplyer skynda sig in i närmsta byggnad, där medlemmar ur Vånga Hbf stod redo att guida runt i husen. Besökarna fick bland annat gissa på en mängd bruksföremål och deras användningsområden.

Text & bild: Jesper Ström

Gratis verktyg för grundläggande samlingsförvaltning

Arbetets museum och Arbetlivsmuseernas Samarbetsråd (ArbetSam) har nu tagit fram en Excel-fil för grundläggande samlingsförvaltning!

Den är skapad för arbetslivsmuseer och föreningar som inte har möjlighet eller ekonomi att initiera arbete i mer kostnadskrävande lösningar.

Dokumentet är förberett för att registrera objekt och fotografier. Det inkluderar omfattande möjligheter att lägga till metadata och annan förvaltningsinformation, baserat på standarden SPECTRUM 5.0, som är framtagen av Riksantikvarieämbetet.

Ladda ner filen [från denna sida](#):

En manual följer också med, för råd och tips om hur ni kan planera och arbeta effektivt med er samlingsförvaltning. Där finns också svar på vanliga frågor.

Hör gärna av er om ni vill veta mer om samlingsförvaltning! www.arbetetsmuseum.se/arbetslivsmuseer/digitalisering/

ARBETETS MUSEUM

100 000 kr till östgötska arkiv

En viktig del av vårt kulturarv vilar på ideella krafter. Det kan vara föreningsarkiv, lokalhistoriska arkiv eller hembygdsarkiv. Namnen är olika men grunden är densamma. Människor som förenats av fri vilja för att ta hand om historiskt källmaterial. Som stöd finns Östergötlands Arkivförbund som samlar över 50 arkiv i länet. I år fyller arkivförbund 40 år vilket bl.a. firas med att dela ut 100 000 kr till föreningsdrivna medlemsarkiv.

Anders Liljegren visar UFO-arkivet för arkivförbundets styrelse 2023.

I år stöttas projekt med syfte att öka tillgängligheten och sju ansökningar har beviljats. Exempelvis får Tryserums hembygdsarkiv bidrag för att bevara och tillgängliggöra en unik vykortssamling. *Archives For the Unexplained*, även kallat UFO-arkivet, får stöd till att producera en databas med arkivförteckningar och Linköpings Föreningsarkivs projekt ”Det rullande stålets kulturarv” har beviljats bidrag syfte att arbeta järnvägshistoriskt arkivmaterial.

– Genom att dela ut bidrag vill vi visa uppskattning och stötta de lokala verksamheterna. De gör ett viktigt arbete med att bevara och tillgängliggöra vårt östgötska kulturarv, men har ofta små ekonomiska resurser. Därför är det mycket roligt att ge stöd genom bidrag, säger länsarkivarie Albin Lindqvist vid Östergötlands Arkivförbund.

Fakta om Östergötlands Arkivförbund

Östergötlands Arkivförbund har statens och regionens uppdrag att stötta länets enskilda arkiv. Enskilda arkiv är skapade på frivillig väg, exempelvis av föreningar, och vittnar om det kulturarv som skapats av människors fria vilja. De enskilda arkiven i Östergötland förvaras hos arkivförbundets medlemsarkiv som är fördelade i alla länets kommuner.

Lista över samtliga bidrag 2024

- ♦ Norrköpings Föreningsarkiv tilldelas 15 000 kr för att på nytt starta upp sin publika verksamhet och anpassa sin verksamhet för besökare. De kommer hålla öppet på [Arkivens dag](#) den 9 november.
- ♦ Tryserums hembygdsarkiv tilldelas 4 000 kr för projektet ”Gamla vykort från Tryserum”.
- ♦ Hembygdsföreningen Gamla Reijmyre tilldelas 5 000 kr för projektet ”Bevarande av Reijmyre Glasbruks arkiv”.
- ♦ Sya hembygdsarkiv tilldelas 4 500 kr till projektet ”Vidareutveckling av Sya Hembygdsförenings arkiv”.
- ♦ Archives For the Unexplained tilldelas 30 000 kr till projektet ”Svenska vetenskapliga och paranormala arkiv – förteckningsarbete”.
- ♦ Ringarums hembygdsarkiv tilldelas 6 500 kr till projektet ”Bevarande av bildskatter från Ringarum”.
- ♦ Linköpings Föreningsarkiv tilldelas 35 000 kr för projektet ”Det rullande stålets kulturarv”.

Länsarkivarie Albin Lindqvist i Sya Hembygdsarkiv som är ett av sju lokala arkiv som tilldelats bidrag.

www.ostergotlandsarkivforbund.se/

Välkomna till Studieförbundet Vuxenskolas digitala utbildningar för förtroendevalda och styrelsemedlemmar i höst!

Närmast i tid kommer en utbildning för valberedningar, med start 8 oktober. De övriga täcker fördjupning i styrelsearbete, revisorskap samt ordförandeskap.

Det är helt kostnadsfritt att delta för alla SVs samverkande föreningar, så missa inte dessa tillfällen!

Utbildningarna varvar föreläsning med gruppdiskussioner. Utbildare är Erika Olsson och samtalsledare i grupperna är Ola Bixo.

Ni hittar alla utbildningar via länken:

[SVs föreningsakademi Studieförbundet Vuxenskolan](#)

För föreningsverksamhet i Östergötland, kontakta Anna Eriksson, verksamhetsansvarig:

anna.eriksson@sv.se, tel: 070-3235674

[Läs allt om Hembygdsförsäkringen på DENNA](#)
[LÄNK:](#)

50% i investeringbidrag

Installera brand-, inbrottslarm, vattenfelsbrytare eller galler och få halva kostnaden tillbaka från Hembygdsförsäkringen, maximalt 10 000 kronor per larmtyp.

Kontakta försäkringen på 0200-22 00 55.

Skogskänsla i din hembygd

Text & foto: Ola Bixo

Var och hur får vi den "rätta skogskänslan" var ett genomgående tema på skogsutflykten den 31 augusti. Östergötlands Hembygdsförbund arrangerade tillsammans med Studieförbundet Vuxenskolan en lärarik utflykt till skogen.

Sven-Owe Kymnedal på Skogsstyrelsen tog emot oss, 14 nyfikna deltagare som samlats från olika hembygdsföreningar i länet, på Skogsstyrelsens försöks-gård Skullebo ca tre mil sydväst om Linköping.

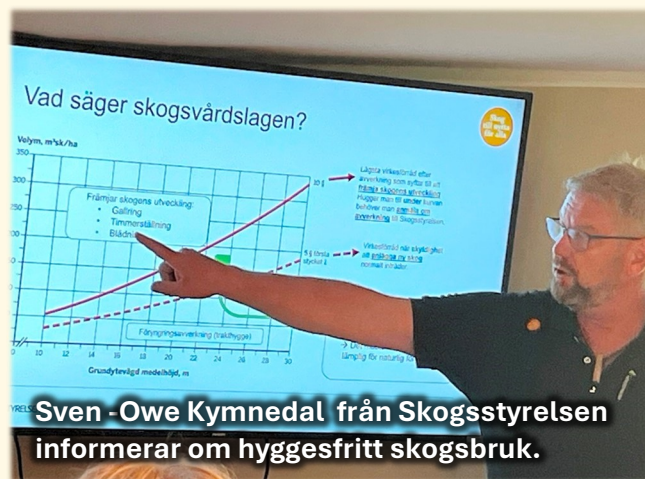
Egentligen var temat hyggesfritt skogsbruk. Bland deltagarna fanns de som var intresserade av helt olika skäl: skogen som plats för rekreation och ett hållbart klimatarbete, till de som bodde på landet och ofta visades i skog som kulturmark, där man hittar spännande spår i samband med torpinventeringar - och till de som var skogsägare. Margareta "Tetta" Wedendal, ordförande i Södra Skogsägarnas skogsvårdsområde, var också med. Hon har själv spännande kulturlämnningar på sin fastighet.

Dagen började med en teoretisk genomgång där Sven-Owe berättade om varför ett hyggesfritt skogsbruk kan vara ett bra komplement till det traditionella hyggesbruket. Marken är alltid trädbevuxen

utan att det uppstår några större kalhuggna ytor. En fördel är att just skogskänslan finns kvar. Det finns en rad mervärden och kan särskilt användas på vissa marker och under vissa förutsättningar.

Den biologiska mångfalden gynnas av hyggesfritt och blandskog. Just nu diskuteras ju mycket kring i vilken mån äldre skogar har mer kolinlagring jämfört med skogar med unga monokulturer. Det sägs att artrikedomen med det som finns i jorden - svampar, bakterier, men också insekter, fåglar och andra djur i skogen - är en stor möjlighet för klimatet med den kolinlagring som sker. Hur olika sätt att bruka vår skog påverkar detta fanns det tyvärr inga svar på under dagen.

Sven -Owe Kymnedal från Skogsstyrelsen informerar om hyggesfritt skogsbruk.

Deltagare från flera olika hembygdsföreningar på lärarik utflykt på Skullebo försöksgård.

Vi fick lära oss en hel del om skogsbruk genom tiderna och hur det ser ut idag. Den äldre skogen som vi oftast tycker ger den rätta skogskänslan, är just den som bedöms som avverkningsmogen.

Genomsnittsåldern på en skog idag är 105 år, men det håller på att förkortas ned mot 60–80 år, vilket ger kortare tid för den rätta skogskänslan. Hälften av all skogsmark ägs dock av privatpersoner, och det finns därmed ett varierat skogsbruk som styrs av annat än bara ekonomi, såsom skogsägarens livssituation och intressen. Det mesta av dagen ägnades åt att ta oss runt ute, till olika delar av skogen och se exempel på skötsel och mycket annat. Många tankar väcktes. Hur har vi det med skogskänslan här? Vad tänker man sig för kommande skötselåtgärder här?

Vädret var verkligen bästa tänkbara, och vi avnjöt medhavda matsäckar i en härlig miljö vid torpet Stensbo.

Torpet Stensbo är från 1789, och ett par hundra personer har bott där fram till 1938. 1947 köpte Skogsstyrelsen stället och har haft utbildningar och arbetsmarknadsåtgärder vilka genom åren sett till att det är en uppskattad miljö för allt möjligt. Här finns skyltar som beskriver hur förhöjningen framför oss är rester av en kolmila, hur kolningen gick till och vilka spår vi kan se av verksamheten idag. Här finns också rester av en tjärränna. Under flera

hundra år var tjära en av Sveriges viktigaste exportvaror, berättade Sven-Owe. De stora segelfartygen var beroende av tjäran till både tackel och tåg och till fartygens skrov. Fram till 1700-talet hade Sverige i stort sett monopol på internationell tjärhandel, och då förstår man vilken betydelse vi haft för skeppsresor och handel över hela världen.

Sven-Owe Kymnedal berättar om Sveriges historiskt viktiga tjärhandel.

Vid torpet fanns också en svallbjörk (bilden nedan). Den gjordes oftast i ordning av en torpare för att skördas 30 år senare av en annan, till skaft till yxor och annat. Mycket av det vi såg och fick berättat för oss under dagen gör skogspromenaderna klart mer intressanta framöver.

Nu vet vi till exempel att stubbar som sparas vid avverkning har olika betydelser, beroende på hur höga de är. De på tre meter är för naturvård och ska ge död ved som hem för insekter som kan gynna fågellivet. De som är lägre, 1, 3 meter är en så kallad kulturstubbe. Här markerar den en kolbotten, så här får man inte köra med tunga skogsmaskiner.

Kunnig guidning inom både traditionellt och alternativt skogsbruk, skogsprodukternas användning, viltvård och viltskador och inte minst kulturmiljövården gjorde detta till en uppskattad dag av folkbildning, trevlig gemenskap och rekreation. Kanske kan det vara intressant att Hembygdsförbundet gör fler återkommande arrangemang som det här?

Gå till källorna

Kulturarvsdagen 14.11 2024

Välkomna till höstens Kulturarvsdag!

Denna gång med tema *Gå till källorna*.

Dagen arrangeras av Kulturarv Östergötland och Östergötlands museum i samarbete med Riksarkivet och äger rum på Vadstena Folkhögskola torsdag 14:e november.

Pris: 300 kr inkl. lunch och fika.

Se hela programmet och anmäl er senast 24 oktober [via denna länk](#).

KULTURARV
ÖSTERGÖTLAND

Riksarkivet

ÖSTERGÖTLANDS
MUSEUM

Vilket levande kulturarv vill du bevara för framtiden?

Vad tycker du ska finnas med på den nationella förteckningen över immateriella kulturarv? Lämna ditt förslag senast den 31 oktober!

Den nationella förteckningen över levande immateriella kulturarv i Sverige växer med nya exempel varje år. 2024 skrevs exempelvis annandagsbandy, korgtraditioner, kallbadskultur, polska och knyppling in på förteckningen.

Vad tycker du ska skrivas in nästa år? Dela med dig av ditt kulturarv och skicka ett förslag till förteckningen senast den 31 oktober. Läs mer och skicka in ditt förslag på sidan levandekulturarv.se/forslag

Hogstads Hbf firade 50 år

Hogstads hembygdsförening i Mjölby kommun firade 50 år på sin hembygdsstuga Bystugan den 7 sept. Dagen blev mycket lyckad med ca 180 gäster, varav en stor andel barn.

Vi hade servering, lotterier, grillning, fiskdamm, visning av brandbil, möjlighet att åka med hästskjuts, 5-kamp, casting, hoppborg, tipspromenader för barn och vuxna, popcorn, godisregn, lekar för barn, loppis, Pippi Långstrump samt ett troll som gick runt bland barnen och aktiverade dem. Hembygdsförbundets ordförande Rolf Pettersson (bild) gästade och gratulerade föreningen med ett diplom.

Kvällsaktiviteten bestod av ett kräftknytkalas där 11 personer deltog. Alla barnfamiljer drog sig tillbaka efter en livlig dag.

Kai Hågård, Hogstads Hbf

Öjebroortens Hembygdsförening 50 år

Föreningen firade sitt 50-årsjubileum den 1 sept vid Kvarnen i Öjebro i Mjölby kommun. Ordförande Jonas Forthmeier hälsade alla välkomna, och därefter visade Boo Fagerström bilder och berättade om föreningens historia.

Ett bejublat framträdande gjordes av gruppen Öjebro City Släckers (bild nedan). De tre tjejerna Emma Fagerström, Hanna Svanberg och Emma Alexan-

Framför brandbilen, en ombyggd lastbil från 1927, står Boo Fagerström, Chatrine Hydén, Rolf Pettersson och Jonas Forthmeier.

dersson hade tidigare, vid föreningens 30-årsjubileum, framfört en egen text till den kända låten "Kom och ta mig". Nu var det alltså åter dags för en repris.

Chatrine Hydén har varit med och bildat föreningen och hyllades med blommor. Många barnfamiljer hade mött upp och det fanns bl.a. hoppborg, självbetjänt fiskdamm och tipspromenad. Föreningen bjöd generöst på hamburgare och kaffe med hembakade tårter.

Text: Rolf Pettersson, foton: Ellinor Collins.

Äppelträd vid Härna Åland, Vreta kloster. Foto: Ellinor Collins.

Trevlig hembygdshöst!